

TEZĂUR LITURGIC
24 IULIE/2 MAI
SF.IUSTIN POPOVICI

VIATA
SF.CNEJI-MUCENICI
BORIS-ROMAN
ȘI
GLEB-DAVID
DE LA
ROSTOV-MUROM

BELGRAD, 1974

Архимандрит ЈУСТИН Поповић ЖИТИЈА СВЕТИХ

2. МАЈ

СТРАДАЊЕ И ЧУДЕСА СВЕТИХ МУЧЕНИКА БОРИСА И ГЉЕБА, КНЕЖЕВА РУСКИХ

Благо човеку који се боји Господа, коме су веома омилене заповести његове. Силно ће бити на земљи семе њихово, род праведнички биће благословен (Пс. 111, 1-2). Тако говори велики цар - пророк. Ваистину блажен постаде син Свјатославов, свети равноапостолни велики кнез Владимир, у светом крштењу назван Василије. Бојећи се Господа, он се потруди не само да сам угоди Богу него и сву државу своју, земљу Руску, просвети светим крштењем и приведе Господу као дар честан и угодан. Тога ради Господ учини силним семе његово на земљи, и благослови род његов праведнички. Налазећи се у дубокој старости и близу блажене кончине своје, којом је имао да се пресели из привременог земаљског царства у бесконачно небеско царство и из многотрудног живота у блажени живот и вечни покој, овај велики кнез позва својих дванаест синова и подели им своју кнежевину, земљу Руску, и постави их да управљају: Свјатополка у Пинску, Јарослава у Новгороду, Бориса у

Ростову, Гљеба у Мурому, Всеволода у Владимиру, Мстислава у Тмуторокани, Станислава у Смоленску, Судислава у Пскову, Изјаслава у Полоцку, Брјачислава у Луцку.

У двадесет осмој години после светог крштења блажени Владимир стаде боловати. У то време дође к њему из Ростова његов син Борис, кога је највише волео од све деце. Утом стиже кнезу Владимиру вест да су Печењези[6] кренули у ратни поход на Русију. И Владимир беше веома ожалошћен што због болести није могао сам да крене против њих. Забринут, он позва свог љубљеног сина Бориса, названог у светом крштењу Роман, повери му своју војску и посла га против Печењега.

Борис с радошћу крену на Печењеге, али не нашавши их он се врати назад, и заустави се на реци Алти. Ту га затече вест да се отац његов велики кнез Владимир преставио[7] у Берјестову, и да је Свјатополк, који се налазио поред кнеза Владимира, покушао да прикрије очеву смрт: увио је тело покојниково у ћилим, и кришом одвезао у град Отај, и тамо га оставио у цркви Свете Богородице.

Чувши то, блажени кнез Борис стаде плакати за оцем својим и нарицати: Авај мени, оче мој, светлости очију мојих, видело и зоро лица мога! Авај мени, зашло си сунце моје, и ја нисам био

крај тебе да погребем чесно тело твоје! Зашто се не удостојих да целивам чесну седину твоју, оче мој? - Ове и многе друге тужне речи говораше кнез Борис плачући.

А Свјатополк самовласно заузео очев престо у Кијеву, јер није требало да он влада после оца. Но срце се његово испуни незаконим властољубљем и кајиновском пакосном завишћу, и он говораше у себи: Побиху сву браћу моју, и бићу једини господар у Русији. - И брату свом Борису одмах посла ову лукаву поруку: Брате мој мили, хоћу да будем у љубави с тобом, и даћу ти још земље, поред оне што си добио од оца. - Уствари, иза ове поруке скривала се његова жеља да на сваки начин убије Бориса. А Кијевљане, пошто срце њихово не беше са њим, Свјатополк сазва и обдари многим даровима. Затим тајно оде ноћу у Вишгород, дозвола к себи бојарина Пушту, и остале вишгородске бојаре: Тељца, Јеловича и Љашка, и упита их: Реците ми истину, јесте ли свим срцем за мене? Они му одговорише: Са свима вишгородцима положићемо главе своје за тебе. - Тада бедни Свјатополк рече Путши и друговима његовим: Пошто обећавате да главе своје положите за мене, онда идите и кришом убијте мога брата Бориса. - Они му обећаше да ће то учинити.

У то време кнез Борис налажаше се на реци Алти. Кијевски бојари говораху му: Иди у Кијево и заузми престо оца свог, јер је ево сва очева војска с тобом. А блажени Борис им одговори: Нећу дићи руку на старијег брата свог, кога сматрам као оца. - Чувши то, бојари и војници се разиђоше од Бориса и он остаде сам са својом послугом. И жељаше да отиде к брату Свјатополку да му се поклони, одајући му поштовање као старијем брату и главном кнезу. Уто тајно дође к светоме Борису један гласник и извести га да Свјатополк има злу намеру, јер хоће да га убије, због чега већ и убице шаље.

Но свети Борис не поверова у то, знајући да се ничим није огрешио о Свјатополка, да би могао очекивати такво зло од брата. И тог дана душа му беше узнемирена, и туга му притискиваше срце, али он сву наду полагаше у Бога. А тај дан беше субота. И ушавши у шатор свој, он се са плачем мољаше Христу Богу и Пречистој Богомајци. У свету пак недељу он устаде врло рано и нареди свештенику да служи јутрење, а сам се мољаше Господу усрдно.

Но те ноћи дођоше вишгородски бојари, послани од Свјатополка, и застадоше чувши да је блажени Борис на јутрењу. А свети Борис, обавештен да су убице од Свјатополка већ стигли, стаде се још усрдније молити говорећи:

Господе, како је много непријатеља мојих! Многи устају на ме. Многи говоре за душу моју: нема му помоћи од Бога. Али Ти си, Господе, штит који ме заклања, слава моја; Ти подижеш главу моју. Гласом мојим вичем ка Господу, и чује ме са свете горе своје. Ја лежем, спавам и устајем, јер ме Господ чува. Не бојим се много тисућа народа што са свих страна наваљује на ме. Устани, Господе! помози ми, Боже мој! јер Ти удараш по образу све непријатеље моје; разбијаш зубе безбожницима. Од Господа је спасење; нека буде на народу твојем благослов твој! (Пс. 3, 1-8). И читајући даље псалтир са великим умилењем, он говораше ове псаламске речи: Теби сам привржен од рођења, од утробе матере моје Ти си Бог мој. Не удаљуј се од мене; јер је невоља близу, а нема помоћника. Оптече ме мноштво телаца; јаки јунци опколише ме; развалише на ме уста своја, као лав гладан лова и који риче. Опколише ме пси многи; чета зликоваца иде око мене. Али Ти, Господе, не удаљуј се. Сило моја, похитај ми у помоћ! Избави од мача душу моју, од паса јединицу моју... (Пс. 21, 10-13, 16, 19-20). А по завршетку јутрења, гледајући у икону Христову, он с плачем говораше: Господе Исусе Христе, који си се у обличју човека јавио на земљи ради спасења нашег и добровољно си се дао на крст

приковати ради грехова наших, Ти и мене удостој да пострадам за име твоје. И то не од противника, већ од брата мог. Али, Господе, не упиши му то у грех!

Пошто се тако помоли дуго, блажени Борис препусти себе вољи Господњој. И гле, бедне убице као љути зверови изненада навалише са исуканим мачевима и копљима, упадоше у шатор, и копљима прободоше светог Бориса. И свети мученик паде на земљу, и лежаше у својој крви. Видећи то, један од слугу светога Бориса, по имену Георгије, по пореклу Маџар, кога је блажени кнез веома волео и златну му гривну поклонио, паде на тело господара свог говорећи: Нећу те оставити, господару мој мили; где је увенула красота тела твог, нека ту и ја скончам живот свој! - Убице и њега копљем прободоше. Али пошто му не могоше брзо скинути с врата златну гривну, они му отсекоше главу и бацише, те тако гривну скидоше. Убице побише и многе друге слуге светога Бориса. Тело пак мученика Бориса кукавне убице увише у шаторско крило, утоварише у кола и повезоше. Но свети мученик је још помало дисао. Путем их сретоше два Варјага[8], које Свјатополк беше послао. Када ови видеше да свети Борис још дише, један од њих одмах извуче мач и зари га у срце светитељу. И тако свети Борис сконча у недељу,

24 јула, на дан свете мученице Христине, и доби мученички венац од Господа. А чесно тело његово убице одвезоше у Вишгород, и тајно погребеше у цркви светог Василија.

После убиства светог Бориса несрећни Свјатополк смишљаше како би још и Гљеба убио. Борис и Гљерб беху од једне мајке, синови великог кнеза Владимира. Свјатополк посла преварну поруку у град Муром Гљебу, кнезу муромском: Отац је тешко болестан, и зове те, јер жели да те види. Хајде, дођи што пре. - Блажени Гљерб, веома послушан према оцу, одмах похита са малом дружином, да би затекао у животу оца свог светога Владимира, јер још не беше чуо за његово престављење. Када стиже на ушће Тме у Волгу, спотаче се коњ под њим и повреди му мало ногу. Зато седе у лађицу и крену ка Смоленску. А када стиже у Смјадин, искрца се на обалу. У то време кнез Великог Новгорода Јарослав доби из Кијева вест од своје сестре Предиславе да им је отац Владимир преминуо и да је Свјатополк убио Бориса. Онда Јарослав посла Гљебу овакву поруку: Брате, немој ићи у Кијев к Свјатополку, пошто отац наш већ умре, а Свјатополк уби Бориса, па хоће и тебе да убије.

Ова Јарослављева порука затече блаженог Гљеба у Смјадину. Гљерб силно зарида, и плакаше

горко за оцем и за убијеним братом. И док он тако на том месту плакаше, дојурише убице послате од Свјатополка, и са исуканим мачевима стадоше ускакати у Гљебову лађицу. Слуге Гљебове претрнуше од страха. А свети Гљѣб, угледавши убице, подиже руке к небу и поче се са сузама молити овако: Господе, буди супарник супарницима мојим; удри оне који ударају на ме. Узми оружје и штит, и дигни се мени у помоћ. Извуци мач, и пресеци пут онима који ме гоне; реци души мојој: ја сам спасење твоје (Пс. 34, 1-3).

Старешина убица, бедни Горасјер, нареди да се Гљѣб убије одмах. Тада Гљебов кувар Торчин, који стајаше позади, и који беше непријатељски расположен према свом господару, извуче нож и, одпозади дохвативши светога Гљеба за главу, зари му нож у гркљан, и пресече га. И тако закла блаженога Гљеба као безазлено јагње, лишивши га овог краткотрајног и многомученог живота, у понедељак, 5 септембра, на дан Претечиног оца, светог пророка Захарије. И предстаде свети Гљѣб Христу Богу у небеском царству заједно са својим братом Борисом. Тако се испунише на њима речи псаламске: Како је лепо и красно, кад браћа живе заједно, у бесконачном животу, у слави светих мученика (Пс. 132, 1).

Свирепе убице светога Гљеба не удостојише чесног погребѧ тело његово, већ га бацише недалеко од обале на пусто место између две кладе, и набацаше сухо грање преко њега. И нико не знађаше где се налази тело убијеног кнеза Гљеба. Но Бог који не оставља угоднике своје, показиваше људима тело мучениково преко разних чудеса: на том месту појављиваше се понекад огњени стуб, понекад упаљене свеће, а понекад су пролазници слушали појање анђела. Затим, после извесног времена ловци, гонећи звериње, обретоше то чесно и свето тело где лежи читаво, јер га се ни звер ни птица не дотаче, нити га захвати и најмање труљење. И ловци известише о томе грађане. Тада сви грађани, и духовници и световњаци, изађоше у литији до тог места и узеше тело мучениково. И познаше да је то тело благоверног кнеза муромског Гљеба Владимировича, који је на том месту убијен, па га пренесоше у град и положише у цркви.

Но бедни Свјатополк се не задовољи крвљу двојице браће, светих мученика Бориса и Гљеба, већ пружи убилачку руку и на трећег брата Свјатослава, кнеза древљанског. Сазнавши за злоћу Свјатополкову Свјатослав се сакри у гори, али га убице, послате од Свјатополка, пронађоше и убише.

Потом кнез Великога Новгорода скупи војску и крену на Свјатополка да освети крв браће своје. И настаде рат између Јарослава и Свјатополка, који је трајао четири године. Понекад је Јарослав побеђивао и гонио Свјатополка, а понекад је Свјатополк, помаган од Пољака, надвлађивао Јарослава. Најзад Свјатополк би коначно побеђен на оном месту, на ком он уби светога Бориса. Јер када Свјатополк, не једанпут потучен и прогнан од Јарослава, побеже међу Печењеге, и отуда крену на Јарослава са великом војном силом, тада му Јарослав пође у сусрет и, зауставивши се на реци Алти где свети Борис би убијен, подиже руке к небу и помоли се Богу са сузама говорећи: Крв браће моје вапије са земље к Теби, Владару, Господе Боже мој! него Те молим, свемогући Творче и свеправедни Судијо, освети крв ових праведника, као што си крв Авељеу осветио на Каину, учинивши да се Каин тресе; тако учини да се и овај несрећни Свјатополк тресе, како не би могао више проливати крв братску и хришћанску. - Затим рече: браћо моја, Борисе и Гљебе, помозите ми против овог гордог убице!

Пошто заврши молитву, Јарослав крену своје пукове и судари се са Свјатополковом војском при изласку сунца. А тај дан беше петак. И

јуначки се бише обе војске: и би такав покољ) какав дотада никада није био у Русији, те је крв потоцима текла. И тек предвече Јарослав надвлада, и потпуно уништи Свјатополкову силу, тако да се једва спасе Свјатополк са малом дружином, и побеже међу Пољаке. Али га на путу нападе демон страха, и раслаби му кости тако да није могао седети на коњу, већ су га носили у носилима. И он се од страха није могао задржати ни на једном месту, него је стално викао к својима: Бежите! ево их јуре за нама! - И они су бежали са њим. И када би на другом месту застали, он је опет викао к својима: Бежите! ево их јуре за нама! - И тако су бежали од места до места, носећи га, док не пројурише целом Пољском. Најзад добегоше у пустињу између Пољске и Чешке. Ту снађе рђави крај његов зли живот, јер мучен демоном, Свјатополк умре и телом и душом, и погибе вечно, наследивши пакао огњени. Тело његово кукавно дружина његова закопа у земљу на месту где он издахну, и из гроба излази страشان смрад - знак одмазде Божје и наказање злим људима.

Благоверни велики кнез Јарослав, пошто по завршеним ратовима са Свјатополком постаде потпуни господар кнежевине Кијевске, стаде распитивати за чесне мошти убијене браће, светих страдалника Бориса и Гљеба, где су и на

ком месту. За светог Бориса одмах му би казано да је положен у цркви светог Василија у Вишгороду. А за светога Гљеба знађаху сви да је убијен недалеко од Смоленска, но на ком је месту положено тело његово нико од Кијевљана није знао. Утом из Смоленска стиже вест Јарославу да Бог разним чудесима обелодани тело светога Гљеба које је дуго лежало у пустом месту, и да је чесно пренесено у град Смоленск. И Јарослав одмах посла јереје и ђаконе у Смоленск. И они са највећим страхопоштовањем узеше тело светога Гљеба, унесе га у лађу и по Дњепру га повезоше ка Кијеву. Тада благоверни кнез Јарослав са митрополитом, игуманима и целокупним свештенством, и са много народа, изађе у сусрет моштима мучениковим. И сви видеше да је чесно тело мучениково читаво и нимало натрулело, и да му толико времена нимало није нашкодило, нити је поцрнело, него је бело као у живог човека, и пушта мирис из себе. И дивљаху се сви томе чуду. И однесоше свето тело мучениково у Вишгород у цркву светог Василија и положише га у камену раку поред његовог брата светог Бориса. А Бог стаде прослављати угоднике своје, јавно показујући да их је са ликом светих Мученика удостојио свога небеског царства, јер светим моштима њиховим даде дар да исцељују недуге. И многи болесници

прибегаваху с вером гробу њиховом, и добијаху исцелење, и враћаху се здрави, славећи Бога прослављеног у светима.

После неког времена, по попуштењу Божјем, запали се Црква светог Василија, која беше дрвена и у којој лежаху чудотворне мошти светих, нових руских чудотвораца, Бориса и Гљеба, и не моглоше је људи никако угасити, пошто је горела од крова. Они изнесе из ње све иконе и сасуде, и ништа од црквених ствари не изгоре, једино црква. И тако свети мученици остадоше да леже у гробу без цркве. Али се ипак даваху исцелења онима који долажаху с вером. И јављаху се знамења као и раније у Смјадину над телом светога Гљеба: понекад се виђао огњени стуб, понекад упаљене свеће на гробу светих, а понекад се чуло појање Анђела. И многи долажаху тамо као на неки призор. Једном дођоше Варјази, и с пренебрегавањем ходаху по земљи под којом лежаху чудотворне мошти светих мученика. И када један Варјак крочи ногом на гроб мученика, изненада сукну огањ из гроба и опали му ноге. Не могући да то подноси, он викну и отскочи са тог места, и дружини својој показа опаљене ноге своје. И отада се не усуђиваху да се приближе томе месту, већ му се са страхом клањаху.

О овом чуду и о другим чудима која су се збивала на гробу светих мученика би обавештен велики кнез Јарослав. И он се обрадова душом што Господ прославља његову невино пострададу браћу. И то што чу, он каза митрополиту Илариону. Заблагодаривши Богу што на Руској земљи јавља нове чудотворце, митрополит рече кнезу: Дајем ти савет добар и богоугодан: сазидај цркву над гробом светих чудотвораца, па ћемо извадити из гроба њихове чесне мошти и ставити их горе, у кивот, да би им верујући људи усрдније прибежавали и добијали оно што моле од угодника Божјих.

Овај митрополитов савет допаде се кнезу, и он се постара те убрзо сагради цркву у Вишгороду на гробу светих мученика, цркву велику и дивну, са пет кубета. И изнутра је сву иконописа, и украси сваком лепотом. И када црква би потпуно готова, и снабдевена свим потребама, дође преосвећени митрополит Иларион са клиром, дође и велики кнез са свима бојарима и мноштвом народа. И пошто отслужише у новој цркви свеноћно бдење, осветише цркву 24 јула, дана у који би убијен свети Борис. И по освећењу митрополит нареди да се раскопа земља над гробом светих. И кад копаху, из гроба излажаше мирис. И пошто раскопаше, извадише из земље сандуке са

моштима светих. И приступивши са страхом и љубављу, митрополит и свештенство отворише сандуке светих, и видеше чудо предивно: тела светих мученика беху читава, неиструлела, а лица им беху светла као да су живи. И сви се силно дивљаху. Тада се и сва црква испуни јаким миомиром. И положише ове свете мошти с десне стране у цркви.

Док они још беху у цркви, у току свете литургије дође један човек хром на обе ноге. Он дође у цркву пузећи с тешком муком. Народа у цркви беше врло много, и хроми мољаше да га пропусте да приђе чесним сандуцима светих мученика. И кад приђе, и додирну их се са вером молећи се, тог часа му оздравише ноге благодаћу Божјом и молитвама светих страдалника. И он уставши хођаше пред свима. Када видеше то чудо, кнез Јарослав и митрополит и сав народ дадоше хвалу Богу и светим угодницима његовим. По завршетку литургије кнез приреди ручак за све, и отпразноваше празник како ваља. Тог дана велики кнез раздаде многе даре ништима и сирочади и удовицама.

По престављењу великог кнеза Јарослава, на престолу велике кнежевине Кијевске наследи га његов син, благоверни кнез Изјаслав. Пошто прође доста времена, и дрвена црква подигнута

Јарославом орону, кнез Изјаслав подиже нову велику цркву са једним кубетом. Када црква би готова, сабраше се у Вишгород ради преноса чесних моштију светих мученика Романа и Давида: велики кнез Изјаслав, и синови његови: кнез черњиговски Свјатослав и кнез перејаславски Всеволод, и митрополит Георгије са епископима: Неофитом черњиговским, Петром перејаславским, Никитом бјелогородским, Михаилом јурјевским. А дођоше и игумани: преподобни отац наш Теодосије печерски, Софроније из манастира светог Михаила, Герман из манастира светог Спаса, и многи други игумани. И сатворише светли празник. И узеше најпре чесне мошти светог Бориса које беху у дрвеном кивоту: напред иђаху преподобни црнорисци са свећама, за њима ђакони, потом презвитери, па архијереји, а за овима кнезови који на раменима ношаху свете мошти, и тако их у нову цркву пренесоше и положише. И кад отворише кивот, црква се напуни предивног миомира који је као неки танан дим излазио из моштију, што сви видеше и осетише, и зато Бога прославише. А митрополита Георгија спопаде ужас, јер није имао јаку веру према светима. Он паде ничице пред светим моштима, просећи опроштај. И пошто целиваше мошти светог Бориса,

положише их у камену раку. Затим се вратише по мошти светога Гљеба које беху у каменом кивоту: узеше их, положише на саонице, па повезоше. Али кад стигоше пред цркву, кивот се не даде макнути с места. Тада би наложено народу да виче: Господе, помилуј! И кад се мољаху, покрену се кивот, па га узеше, у цркву унесе и поред светог Бориса поставише. И целиваше главу светог Бориса и руку светога Гљеба. Тада митрополит узе руку светога Гљеба и благосиљаше њоме кнезове и народ. Велики кнез Изјаслав, пошто је имао неку повреду на врату и патио од главобоље, узе митрополитову руку са руком светитеља Гљеба, прислони је на свој врат, па на главу и очи, и тог часа оздрави. И сви слављаху Бога, и угоднике његове величаху. После литургије заједно ручаше кнезови са архијерејима, и многе милостиње дадоше убогим. И отада се установи празник 2 маја: пренос чесних моштију светих мученика и чудотвораца Бориса и Гљеба.

После извесног времена Свјатослав Јарославич, кнез Черњиговски, који по изгнању Изјаслава постаде кнезом Кијевским, захеле да у Вишгороду подигне лепу камену цркву светим мученицима Борису и Гљебу. И постави темељ, подиже зидове нешто изнад земље, па се упокоји. После Свјатослава престо кнежевине

Кијевске опет прими Изјаслав, али се не побрину о зидању цркве. Пошто после неког времена Изјаслав сконча од ране задобијене у рату, на престо Кијевски седе трећи брат Всеволод Јарославич, кнез перејаславски. Он тек пред своју смрт настави са зидањем цркве коју започе Свјатослав, али се престави не довршивши је. После Всеволода у Кијеву је кнезовао Михаил Изјаславич. Заузет многим ратовима, од не предузе ништа да цркву доврши. У то време незнабошци се осилише, и многа насиља чињаху над хришћанима. Тада као нека врста заборава покри започету цркву, такође и чудеса светих мученика, иако беху многобројна. Затим Ољег Свјатославич, кнез черњиговски, покренут Богом, доврши и украси цркву, коју отац његов Свјатослав поче зидати. Али Михаил Свјатополк, кнез Кијевски, завидећи Ољегу, не пристаде да се мошти светих мученика пренесу у нову камену цркву.

По смрти кнеза Михаила Свјатополка постаде кнезом у Кијеву Владимир Всеволодович, прозван Монамах. Он се реши да пренесе мошти светих паћеника, Бориса и Гљеба, и извести о томе све главаре земље Руске. И сабраше се код њега кнезови руски: черњиговски кнезови Давид и Ољег Свјатославичи са својим синовима, велможама и бојарима, и остали

кнезови са својим бојарима; и из целе Русије слеже се врло много људи; дође и митрополит кијевски Никифор са богољубивим епископима: Теоктистом черњиговским, Лазарем перејаславским, Мином полоцким, Данилом јурјевским, и са блаженим Прохором игуманом печерским, Савом игуманом спаским, Силвестром михајловским, Петром кловским, Григоријем андрејевским, и са осталим игуманима, и са целим свештеним сабором. И Вишгород не могаше да смести толики свет. И првог маја би освећена црква. И би приређена велика гозба. Сви кнезови и епископи обедоваше код кнеза черњиговског Ољега. А убогима и гостима три дана су биле постављане ради угошћења многе трпезе. У недељу изјутра, другог маја - празник преноса чесних моштију светих кнезова Бориса и Гљеба, - после јутрења митрополит са епископима и свештенством окади кивоте светих. Затим сваки кивот метнуше у посебне саонице, нарочито за то направљене и украшене. Саонице су вукли кнезови и великаши; испред саоница су ишли митрополит, епископи, свештеници и ђакони са свећама и кадионицама. Али од силнога народа нису се могли кретати ни саонице вући. Онда кнез Владимир Мономах нареди да се међу народ баца новац, те на тај начин једва

довукоше саонице са каменим кивотима до нове цркве, и кивоте положише с десне стране у цркви. Владимир Мономах окува кивоте светих сребрним даскама, изобрази на даскама иконе светих мученика Бориса и Гљеба, и позлати их. Поред кивота постави позлаћене светњаке од сребра, и све око кивота украси златом, јер благоверни кнез необично вољаше црквено благољепије, и имађаше велико усрђе с вером према светим мученицима. И биваху од ових светих угодника Божјих разна чудеса, од којих треба нека споменути овде.

У Вишгороду живљаше човек, по имену Мирон, баштован. Он имађаше сина са сувом и згрченом ногом, којом није могао ходити, и не осећаше је. Начинивши себи дрвену ногу, он је тако ходао. Стално долазећи и дању и ноћу на богослужења у цркви светих мученика, и са сузама припадајући к њиховом гробу, он је молио за исцелење. Једне ноћи јавише му се свети мученици и упиташе га: Што вапијеш к нама, човече? Он им показа своју суву ногу, и мољаше за исцелење. Они му трипут прекрстише ногу. И кад се пробуди од сна, он осети да му је нога здрава, па скочи славећи Бога, и исприча људима како га свети мученици Борис и Гљоб исцелише својим јављањем. А исприча и то како виде са њима оног слугу Георгија што паде

преко тела убијеног светог Бориса и би прободен копљем. Њега виде како испред светих иде носећи свећу.

Слепац неки дође, припаде ка гробовима светих, и с љубављу целиваше кивоте, и очи своје прислањаше на њих, просећи исцелење. И одмах прогледа. И сви прославише Бога и његове свете угоднике, Бориса и Гљеба.

Један хром човек, коме нога беше отсечена до колена, начинивши себи дрвену ногу, с муком иђаше на њој. Дошавши у Вишгород, он борављаше при цркви светих мученика са другим убожјацима, и живљаше од милостиње. У то време живљаше у Вишгороду неки познати баштован Николај, који сваке године свечано прослављаше празник светог Николаја Чудотворца, хранећи ниште и госте. Тако једне године о светом Николи дође са осталим божјацима и онај хроми, и седе пред његовом кућом, очекујући да што год добије. Случајно њему не дадоше нити да једе нити да пије, и он сеђаше гладан и жедан. Затим изненада би у заносу, и виде овакво виђење: чињаше му се као да седи пред црквом светих мученика Бориса и Гљеба, и угледа оба света мученика где излазе из олтара и иду к њему. Он се препаде, и паде ничице; светитељи га узеше за руку и посадише, па стадоше говорити о његовом исцелењу. Онда

га најпре прекрстише, па му хрому ногу као јелејем помазаше, и колено му истегоше. Но све то он као у сну гледаше, јер лежећи ничице у дворишту Николајевом изгледаше као да спава. Видевши га у таквом положају, људи га окретаху тамо амо, али он лежаше као мртав. Само душа беше у њему, и срце му Једва куцаше, те сви држаху да га је дух нечисти поразио. Онда га узеше и однесоше у цркву светих мученика Бориса и Гљеба, и положише га крај црквених врата. И многи људи који ту стајашу видеше ствар чудесну: из колена тога хромавка стаде се помањати мала нога, и постепено растијаше, док не постаде као и друга. Све се то зби за један час. И дошавши к себи, раније хроми човек стаде ходати на обе ноге радујући се, и скачући, и хвалећи Бога, и славећи своје исцелитеље, свете мученике Бориса и Гљеба. И пред свима причаше како му се свети мученици јавише. Видевши то, сви људи узношаху велике хвале Богу, говорећи с пророком: Ко ће исказати силу Господњу? испричати сву славу Његову? (Пс. 105, 2). И још: Диван је Бог у својим светитељима (Пс. 67, 36).

У граду Дорогобужи жена нека рађаше на празник светог Николаја Чудотворца. Њој се јавише свети страдалници Борис и Гљерб, грозно јој претећи и говорећи: Зашто радиш на

празник светог оца Николаја? Не знаш ли да Господ не трпи бешчешћење угодника његових? Рекавши то, они разбацаше ствари по кући. А жена се онесвести од страха, и затим једва дође к себи, и лежаше читав месец болесна, и за то време сасуши јој се рука. И кад се диже из постеље, сасушена рука јој се не исцели, већ тако остаде три године. Чувши за неког човека који је имао згрчене и руке и ноге, да је исцељен од светих мученика Бориса и Гљеба, дође и она у Вишгород на Успење Пресвете Богородице и исприча о себи све презвитеру Лазару који беше старешина цркве светих мученика Бориса и Гљеба. Он јој нареди да сву ноћ проведе код цркве. А сутрадан изјутра када свештенство са народом у литији крете ка цркви Пресвете Богородице, жена приступи свештенику Лазару и исприча му свој сан, говорећи: Прошле ноћи док сам седела код цркве и задремала, дођоше к мени два дивна младића и рекоше ми: Ко ти рече да ту седиш? Ја им одговорих: свештеник Лазар нареди ми, рекавши: седи ту, можда ће те Господ исцелити молитвама светих мученика. - И када им то рекох, онај старији одмах скиде прстен са своје руке и даде ми га говорећи: Метни га на руку и прекрсти се, па ће ти рука оздравити. - Чувши то од ње, свештеник Лазар јој нареди да на литургији буде у цркви светих

мученика, јер је желео да јој после свете литургије прочита молитву и да јој сасушену руку помаже светим јелејем. И када се после песме "Свети Боже...", пред читање Апостола, стаде појати прокимен: "Велича душа моја Господа"... тог тренутка сува рука женина постаде здрава. И она стаде велегласно славити Бога и угоднике Божје, свете чудотворце Романа и Давида. И сви са дивљењем узношаху славу Богу.

У Вишгороду живљаше један слепац. Он је долазио у цркву светог великомученика Георгија, и молио се светом Георгију да му подари вид. Тако је он дуго време радио. Једне ноћи јави му се у сну свети великомученик Георгије и рече му: Зашто вапијеш к мени, човече? Ако хоћеш да прогледаш, ја ћу ти казати како ћеш то постићи. Иди к светим мученицима Борису и Гљебу, и они ће ти дати прозрење, јер им се од Бога даде благодат да исцељују сваку болест у земљи Руској. - Пробудивши се од сна, слепац крену на пут са вођом. И пошто дође у Вишгород, он проведе у цркви светих мученика неколико дана, припадајући к њиховим кивотима и молећи им се, и доби оно што је молио: отворише му се очи, и он стаде видети, и слављаше Бога и угоднике његове. И казиваше људима како виде где

дођоше к њему оба света мученика, прекрстише му трипут очи, и он одмах прогледа.

Једном приликом два невина човека беху оклеветана пред великим кнезом Кијевским Михаилом Изјаславичем. Не испитавши ствар, кнез поверова клевети, и нареди да та два човека окују у тешке окове и вргну у тамницу у Вишгороду. Затим, заузет многим државним пословима, кнез заборави на та два човека у тамници. Они дуго остадоше у оковима, остављени и заборављени од свију, без икакве наде на ослобођење. Али знајући да су свети мученици Борис и Гљоб брзи помоћници невољницима, они сву наду своју положише у њих, и призиваху их у молитвама својим, и сваке недеље даваху новац своме стражару, да купује просфоре и свеће и носи у цркву светих мученика. Тако прође много времена. И док они беху у великој невољи и тузи, једне ноћи јавише им се у сну свети мученици Борис и Гљоб и скинуше им окове. Када се они тргоше из сна, један од њих обрете се на свом месту у тамници, али без окова; а други се обрете ван тамнице, са покиданим оковима својим и свога друга крај њега. Тамница пак беше чврсто затворена и запечаћена, као и раније. Онај што се обрете ван тамнице, престрављен пробуди тамничког стражара. Овај претрну од страха и ужаса, и

чуђаше се како је сужањ изашао из тамнице, када су врата чврсто закључана и запечаћена, и печат читав стоји на њима. И стражар га упита: Како си изашао? Он му одговори: Пустите ме прво у цркву на јутрење, да се поклоним светим чудотворцима Борису и Гљебу и да целивам свете кивоте њихове, па ћу ти онда испричати шта се догодило. И он, отишавши са стражарем у цркву, паде пред кивотима светих, громко узносећи славу Богу и одајући благодарност својим чудесним ослободиоцима, светим страдалницима Роману и Давиду. Затим устаде и стаде казивати свима о своме ослобођењу ово: Док смо у тамници спавали, видесмо у сну како изненада би дигнут кров са тамнице, и ми угледасмо свете мученике Бориса и Гљеба где с неба силазе к нама и питају нас: Зашто се ви налазите овде? Ми им одговорисмо: Тако је хтео кнез, али ми смо невино оклеветани. На то светитељи рекоше: Ево, ми дођосмо да вас ослободимо тамнице, пошто вапијете к нама. - Затим се обратише мени овим речима: Ти одмах иди у нашу цркву и испричај што сада видиш; а овог друга твог, пошто је маловеран, оставићемо још у тамници, али ослобођеног од окова. Ево, ми пуштамо привремено слепило на очи његове, за наказанье његовог маловерја и за сведочанство другима. А сада ми одлазимо у

Грчку земљу, и после три дана вратићемо се овамо и повратићемо му вид. После тога отићи ћете обојица кнезу, и рећи ћете му: Зашто тако зло радиш, не испитавши ствар, мучиш невине људе? Ако се у томе не поправиш, задесиће те многа зла. - Пошто нам светитељи то рекоше, постадоше невидљиви. А ја, после таког виђења пробудивши се од сна, обретох се, не знам како, ван тамнице, и покидани окови моји и мога друга беху крај мене. И ако желите да сигурније дознате и убедите се у ово што вам говорим, онда отидите до тамнице.

И сви који беху у цркви одоше с њим до тамнице, и видеше тамничка врата и печате читаве на њима, и покидане окове пред тамницом, и дивећи се прославише Бога. И одмах известише о томе старешине градске. Ови дођоше, отворише тамницу и нађоше другога сужња где седи без окова слеп, и обојицу пустише из тамнице. Тај дан беше четвртак; они обојица одоше к цркви светих мученика, и не одлажаху од ње све до недеље, благодарећи за ослобођење, и молећи за исцелење ослепљеног. У недељу пак ослепљени, припадајући к кивотима светих мученика, мољаше се с великим плачем, тако да његова кукњава узнемираваше свештенике, те рекоше: Одведите одавде овога слепца, не можемо да певамо, јер његова

кукњава заглушује наше певање. - Али он остаде, припадајући к светима, бијући се и вапијући: Смилујте се на мене, свети чудотворци! Отворите очи моје као што обећасте. - Затим се изненада обрати народу и повика: Вичите: Господе, помилуј! и погледајте милост Божју и чудо светих мученика, јер ево - ја прогледах!

И очи његове постадоше здраве као да никад није био слеп. Тада сви велегласно прославише Бога и свете страдалнике и чудотворце Бориса и Гљеба. Затим ова два ослобођена сужња одоше код кнеза Михаила Изјаславича и подробно му испричаше све што се с њима зби. Кнез се удиви и препаде од онога што чу, и поправи се, и од тога времена био је опрезан према клеветама, и није изрицао казне без ислеђења и сигурног проверавања чињеница; а одлазио је често к светим мученицима у Вишгород, и с љубављу се клањао њиховим чесним моштима.

У граду Владимиру Зељеском кнезовоа је унук Владимира Мономаха Всеволод Јурјевич. Против њега се дигоше његови синови, Мстислав и Јарополк Ростиславичи, године 1175. Тајно позвани од Ростовчана да кнезују, они беху дошли из Великог Новгорода. И они кренуше у рат ка граду Владимиру против стрица свог Всеволода, са намером да га

протерају из његове кнежевине и приграбе себи његову област. У великој битци која настаде, Всеволод победи Ростиславиче, ухвати их живе и као плен одведе у Владимир. Тамо им Всеволод постави стражу, али им допусти да се слободно крећу. Видећи ове заробљене кнезове на слободи а не у тамници, Владимирци се побунише, и дошавши са оружјем пред двор свога кнеза Всеволода, стадоше викати: Зашто, кнеже, непријатеље наше држиш не у тамници него на слободи? Или их казни смрћу, или их ослепи, или их предај нама. - Милосрдан, кнез Всеволод не хте учинити заробљеним кнезовима никакво зло, него због народа нареди да их метну у тамницу, еда би се народни метеж стишао.

После мало времена Владимирци опет тражаху од великог кнеза Всеволода: Предај нам Ростиславиче, хоћемо да их ослепимо. Велики кнез се ожалости, али не могаде смирити народну побуну. Владимирци развалише тамницу, ухватише Мстислава и Јарополка, ослепише их па пустише. И тако, несрећни Ростиславичи, Мстислав и Јарополк, жудни велике славе и власти, бише укроћени и ослепљени. Затим они пођоше у Смоленск, и дођоше у Смјадин у цркву светих мученика Бориса и Гљеба. Беше тада 5. септембар, дан

погибије светога Гљеба. И мољаху се кнезови Богу са великим усрђем, и призиваху у помоћ свете мученике, као своје сроднике, да им олакшају болове, јер им очне ране гнојаху. А кад се мољаху, најпре им уминуше болови, па затим неочекивано бише исцељени и дарова им се очни вид. Видећи јасно, Ростиславичи стадоше пред свима славити и благодарити Бога, Пресвету Богородицу и свете чудотворце Романа и Давида. И вратише се с радошћу домовима својим, казујући свуда какву им милост Господ указа на молитве светих мученика.

Половином дванаестог века живљаше у граду Турову старац по имену Мартин, који је раније био кувар код епископа туровских: Симеона, Игњатија, Јоакима и Георгија. Епископ Георгије ослободи Мартина те службе због старости. Примивши монаштво, Георгије живљаше сам у келији у епископском манастиру крај цркве светих мученика Бориса и Гљеба. Он је често патио од стомака. Када би га спопали болови, он је лежао и викао од болова, немајући снаге да устане и постара се око тела свог. Једном он је тако лежао болестан, изнемогао од жеђи, јер га нико не посети, пошто око манастира бејаше велика вода од поплаве. Трећега дана к њему уђоше свети мученици Борис и Гљерб, онаког изгледа како су изображени на икони, и

упиташе га: Од чега болујеш, старче? Он им каза своју болест. Онда га они упиташе: Хоћеш ли воде? Старац им одговори: О господо моја, одавно сам је жељан. - Тада један од њих узе крчаг и донесе воду, а други напуни лонче и напоји старца. И старац их упита: Чији сте ви, децо? Они му одговорише: Ми смо Јарослављева браћа. А старац, мислећи да су они браћа кнеза Георгија Јарослава, рече им: Нека вам Бог умножи године живота, господо моја! Узмите сами хлеба и једите, јер ја немам снаге да вас услужим. Они му одговорише: Нека хлеб остане за тебе, а ми идемо. Но одсада ти не болуј више, него се одмори. - И тог тренутка постадоше невидљиви. А старац се обрете здрав, и разумеде да су га посетили свети мученици Борис и Гљѐб. И уставши, одаде славу Богу и светим угодницима његовим. И од тога доба он никада више није патио од те болести, већ је стално био здрав, и казивао је братији о исцелењу које му подарише свети мученици, јавивши му се.

Благоверни кнез Александар Јарославич, прозван Невски, за време свога кнезовања у Великом Новгороду, водио је рат са Швеђанима. И када он са својом војском дође на реку Неву, један од његових војвода, човек богобојажљив, по имену Филип, вршећи ноћну стражу, виде

при изласку сунца лађу на води: у средини лађе стајаху свети мученици Борис и Гљѣб у пурпурним хаљинама, а веслачи сеђаху одевени као маглom. И свети Борис рече светоме Гљѣбу: Брате Гљѣбе, похитајмо да помогнемо нашем рођаку кнезу Александру против свирепих непријатеља.

Ово виђење војвода Филип исприча своме кнезу. И тог дана кнез Александар, с помоћу светих мученика Бориса и Гљѣба, однесе победу и сатре шведску силу, војсковођу њиховог Биргера сам рани мачем у лице, и са славом се врати у Велики Новгород[9].

Нешто слично десило се много касније. Када је велики кнез Московски Димитрије Јoанович водио рат са царем татарским Мамајем, ноћни стражар Тома Хаџибјејев имаде овакво виђење од Бога: на висини показа се велики облак, и гле, са истока наилажаху као неки велики пукови, а с југа се појавише два светла младића који у рукама држаху свеће и исукане мачеве оштре. Ови младићи беху свети мученици Борис и Гљѣб.

И они рекоше војводама татарским: Ко вам нареди да уништавате отаџбину нашу, од Господа нам даровану? - И стадоше сећи непријатеље, тако да ниједан од њих не остаде читав.

Изјутра овај стражар исприча своје виђење великоме кнезу. А кнез, подигавши к небу очи своје и руке, стаде се са сузама молити, говорећи: Човекољубиви Господе, молитвама светих мученика Бориса и Гљеба помози ми! Као што си помогао Мојсију против Амалика, и Давиду против Голијата, и Јарославу против Свјатополка, и прадеду мом Александру против шведскога кнеза, тако помози и мени против Мамаја! - И тог дана велики кнез Московски Димитрије с помоћу молитава светих страдалника Бориса и Гљеба однесе победу над царем татарским Мамајем.[10]

Ова и многобројна друга чудеса учинише свети мученици и чудотворци руски Борис и Гљѣб, а и сада чине онима који их са вером призивају, у славу Христа Бога нашег, слављеног са Оцем и Светим Духом, сада и кроза све векове, амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Овако стоји скоро у свим Синаксарима, тојест да се данас врши спомен преноса моштију Св. Атанасија Великог. Међутим

тачније је да је ово дан престављења Св. Атанасија, што се види и из историје и из старих служби, написаних њему. Јануара пак 18 његов је заједнички празник са Св. Кирилом Александријским, установљен вероватно неким другим поводом (на пример, слично установљењу празника Св. Три Јерарха). (Види С. Евстратијадис, Агиологион тис Ортодоксу Екклесиас, Атина 1960, стр. 13).

2. Поседовање робова било је врло распрострањено у старини код Римљана као и код других ондашњих народа. Сваки, више или мање имућнији Римљанин имао је робове. Најбогатији су имали десетине па и стотине робова.
3. Памфилијски град на јужној обали Мале Азије. Назван тако по имену пергамског цара Атала II (од 159 до 138 године пре Христа), који га је подигао. Тај град постоји и данас под истим именом; има 15000 становника; припада Турској.
4. Малоазијска област.
5. Фортуна је била код Римљана богиња среће и покровитељка домаћег огњишта.
6. Печењези, скитнички народ турског порекла, почели су од друге половине десетого века нападати Русију.

7. На дан 15 јула 1015 године.
8. Нормандско племе.
9. То се догодило 1240 године.
10. Ово се догодило 8 септембра 1380 године.
11. Многи Синаксари, осим Цариградског, и не спомињу овог светитеља. Ово је узето из кодекса манастира Лавре у Светој Гори (бр. 170, лист 202).

